

10. august 2006
AL/csm2664

Notat om økonomien i hhx

For at gøre Danmark til et førende vækst-, viden- og iværksættersamfund har regeringen udformet en samlet vision og strategi for det danske samfund i den globale økonomi. Strategien skal bl.a. sikre, at Danmark får uddannelser i verdensklasse. Det må på nuværende tidspunkt konstateres, at den erhvervsgymnasiale uddannelse hhx ikke er – eller kan blive – en uddannelse i verdensklasse med de ressourcer, der for øjeblikket allokeres til uddannelsen.

Med gymnasireformen, der trådte i kraft 2005, blev de gymnasiale uddannelser i princippet ligestillet; det betyder, at hhx, htx og stx er underlagt samme regler, for så vidt angår blandt andet indhold og struktur. Men der blev ikke samtidig taget initiativ til en økonomisk ligestilling af de tre gymnasiale uddannelser.

Forskellen på hhx og stx

Det samlede taxametertilskud til hhx (undervisningstaxameter, færdiggørelsestaxameter, fællestilskudstaxameter samt andel af grundtilskud) er i 2006 kr. 52.574. Til sammenligning er det aktuelle tilskud til en årselev på stx i gennemsnit ca. kr. 76.370 (se note A).

Forskellen er således på mere end 60.000 kr. pr. elev for hele uddannelsen og på mere end 20.000 kr. pr. elev for hvert af de tre år. Det almene gymnasiums udgifter til indretning af fysik- og kemilokaler samt idrætsfaciliteter finansieres fortrinsvis over bygningsdriften/taxameteret og er således for at lave en reel sammenligning mellem stx og hhx holdt helt uden for disse beregninger.

Den økonomiske forskel betyder, at der anvendes flere ressourcer på stx overvejende til fællesudgifter og lærerløn. For så vidt angår forskellen i lærerlønnen, så kommer den også til udtryk i elev-/lærerratioen, der er 8,6 for stx og 11,3 for hhx¹. Forskellen på lærerlønudgiften dækker over meget forskellige muligheder, for så vidt angår antal studieretninger, oprettelse af valgfag og holdstørrelser generelt. Store holdstørrelser betyder, at der er mindre tid til den enkelte elev på hhx, hvilket påvirker kvaliteten. Det skal dog i denne forbindelse nævnes, at de almene gymnasier blandt andet på grund af stigende elevtal de seneste år har oprettet større hold. Det kan medføre, at det taxameter, der fastsættes, bliver lavere end ovennævnte tal på kr. 76.370.

¹ Tallene vedrører 1999, og kilde er følgende: *Uddrag fra Strukturkommissionens sektoranalyser. Svar til FT, september 2001 (Hhx og htx: Regnskabstal 1999. Det almene gymnasium: Gymnasieskolen i tal, Undervisningsministeriet 2001).*

Økonomisk er der altså stor forskel på de vilkår, de sammenlignelige gymnasiale uddannelser har, og det kan ikke undgås, at det får betydning for kvaliteten og for uddannelsernes tiltrækningskraft, hvor stx er langt den populæreste.

Økonomien kan også være årsagen til det større frafald² og det lavere faglige niveau (karaktergennemsnit)³ på hhx i forhold til stx.

Historik

HFI og andre interessenter har igennem de sidste 10-15 år til stadighed gjort opmærksom på, at taxameteret til hhx er for lavt. Problemet stammer helt tilbage til overgangen til taxametersystemet i 1991. Taxameteret blev her fastlagt på nogle uheldige præmisser, idet fx holdstørelser netop omkring 1988 (basisåret for taxameterfastsættelsen) var meget høje. Det er et af de forhold, der har forfulgt uddannelsens økonomi siden.

Frem til 2001 var der årligt et underskud i størrelsesordenen 1.600-4.000 kr. pr. årselev. Når underskuddet i 2002 kun var 109 kr., skyldes det den forhøjelse af taxameteret, der fulgte af flerårsaftalen i 2001. Statsministerens løfte om 100 mio. kr. til hhx i forbindelse med valgkampen blev reduceret til 25 mio. kr. de følgende 4 år.

I 2004 var der et meget beskedent overskud på 332 kr. pr. årselev i gennemsnit på landsplan. Det tilsvarende resultat i 2005 var et overskud på 248 kr. pr. årselev. Gennemsnitstillene dækker over store forskelle fra skole til skole og er beregnet for rene handelsskoler. Medtages kombinationsskolerne, giver hhx i 2005 underskud på landsplan.

Resultatet skal i øvrigt ses i forhold til de generelle besparelser, der er gennemført i mange år jf. nedenfor om tilpasningsøkonomi. I denne forbindelse skal opmærksomheden også henledes på, at ovennævnte flerårsaftale udløber ved udgangen af 2006, og der er således en stor risiko for, at den i forvejen hårdt trængte hhx-økonomi belastes yderligere.

HFI's modelskole

HFI har udviklet en såkaldt hhx-modelskole (se note B). Beregningerne i hhx-modelskolen viser, at den konstruerede skole har et underskud på 4.826 kr. pr. årselev, når de reelle udgifter er beregnet ud fra bekendtgørelsens krav sammenholdt med undervisningstaxameteret inkl. færdiggørelsestaxameter.

Dette beløb er en del mindre end det beløb, der udgør forskellen mellem tilskuddet til en årselev på hhx og en årselev på stx. Imidlertid svarer det til lidt over 100 mio. kr. i alt på årsbasis for de godt 20.000 årselever, der er på hhx.

Modelskolen har også været anvendt til at foretage tilsvarende beregninger for stx. Eksempelvis viser beregningerne for et 6-sporet gymnasium, hvor gymnasieforudsætninger lægges ind, at lærerlønsgudgifterne er små 6.000 kr. højere pr. elev på stx end på hhx.

² Frafaldsprocenten er 22,2% for hhx og 18,3% for stx (2004-tal)

³ Karaktergennemsnittet er 7,7 for hhx (tallet er udregnet på grundlag af de skriftlige eksamener 2004) og 8,3 for stx (2004-tal)

Tilpasningsøkonomi

Hhx må siges at være langt den billigste af de gymnasiale uddannelser, og samfundsøkonomisk ligger der en stor besparelse, hver gang en elev går til hhx frem for stx.

De økonomiske vilkår på hhx afspejler, at skolerne har været tvunget til at tilpasse udgifterne til indtægterne, uanset hvilke økonomiske vilkår der har været for gennemførelse af uddannelsen. Prisen herfor er et kvalitetsfald og problemer med skolemiljøet, da lærerne gennem årene er blevet hårdt presset økonomisk. En lærer på hhx underviser således i dag en klasse mere om ugen, end en tilsvarende lærer på samme overenskomst gør i det almene gymnasium. Det må nødvendigvis på sigt betyde, at handelsskolerne ikke kan rekruttere kvalificerede lærere til undervisningen først og fremmest i de fag, hvor lærermangel vil optræde, fx matematik.

Tilpasningen af økonomien har betydet, at nogle skoler hvert år har et underskud på hhx, mens andre har et overskud. I 2004 havde 2/3 af skolerne underskud, mens 1/3 af skolerne havde overskud på uddannelsen. I 2005 forholdt det sig på tilsvarende måde. Imidlertid skal økonomien ses i et flerårigt perspektiv. Forskellige forhold, fx investeringer i læremidler, efteruddannelsesaktivitet mv. betyder, at underskuddet et år bliver større, mens der det efterfølgende år er balance i økonomien. Forskellen kan også bero på store udgifter til pædagogikum, sygdom og barsel etc.

Konklusion

På trods af de mindre forbedringer, der er sket igennem de seneste år, er der stadig et stort og meget akut behov for at få tilført ressourcer til hhx. Dels viser modelskolen et akut underskud på ca. kr. 5.000 pr. årselev. Hertil kommer forskellen i lærerlønsudgifter fra hhx til stx på ca. kr. 6.000. Det betyder, at der alene på lærerlønnen er en forskel på over kr. 10.000 på de to uddannelser.

Problemet er ikke kun kendt, men også erkendt både i Undervisningsministeriet og af undervisningsministeren. Undervisningsminister Bertel Haarder udtalte således den 24. februar 2006 til Erhvervsbladet følgende:

”På trods af at erhvervsskolerne ikke får særlig luksuriøse bevillinger, er de måske den vigtigste del af vores uddannelsessystem. Det er udelukkende af historiske årsager, at de almene gymnasier bliver tilgodeset i højere grad, men det er meget sejlivet at lave om på. Den ubalance, der er mellem skolerne, skal vi have ændret, for det er ikke hensigtsmæssigt, at nogle uddannelser får mere opmærksomhed end andre”.

Ministeren har også ved andre lejligheder tilkendegivet, at hvis han havde mulighed for det, ville han tilgodese hhx med yderligere ressourcer. Også langt ind i de uddannelsespolitiske rækker på Christiansborg erkender man problemet. Imidlertid ønskes ikke nødvendigvis fuld økonomisk ligestilling med de almene gymnasier, men ressourcer jf. modelskoleberegningerne, så hhx kan gennemføres i overensstemmelse med det regelsæt og de politiske intentioner, der gælder for uddannelsen. Det vil betyde en kvalitativ forbedring og medvirke til at hæve det generelle uddannelsesniveau. Samtidig vil det være et skridt på vejen til en uddannelse i verdensklasse.

Note A

Taxametertilskuddet til henholdsvis stx og hhx er udregnet på følgende måde:

Stx

Taksten til de private gymnasier i Finanslov 2006 er på 66.900 kr. og udgør 87,6% af tilskuddet til de øvrige almene gymnasier.

Det totale tilskud inklusive brugerbetaling (100%) er beregnet til **76.370** kr. Tallet svarer til det nedenfor beregnede taxametertilskud til hhx-elever, der består af fire taxameterdele.

Det bør herudover nævnes, at der i stx-tallet er indregnet udgifter til en noget dyrere pædagogikumuddannelse end den, der findes på hhx, ligesom der også i stx-tallet er indregnet udgifter til udviklingsprojekter og SP (der på handelsskolerne delvis tildeles efter ansøgning).

Hhx

Undervisningstakst pr. årselev	40.100 kr.
Færdiggørelsestakst pr. elev	3.174 kr. ⁴
Fællesudgiftstakst pr. årselev	7.300 kr.
Grundtilskud (skønnet)	2.000 kr.
Totalt taxametertilskud for hhx	52.574 kr.

Note B

Over en årrække har HFI udviklet en såkaldt modelskole for hhx. Formålet med modelskolen er at illustrere, i hvilket omfang taxametrene dækker omkostningerne ved gennemførelsen af uddannelsen i forhold til de gældende bekendtgørelser.

I beregningen indgår taxametrene for undervisning og færdiggørelse. Disse tilskud er direkte afhængige af aktivitetsomfanget, og de er udelukkende beregnet til at dække omkostninger til undervisning. Således er fællestaxametre og bygningstaxametre ikke medtaget.

Modellen er løbende ført ajour med udgangspunkt i de gældende bekendtgørelsesfastsatte retningslinjer og arbejdstidsaftaler. I 2004 blev modelskolen revideret gennemgribende som følge af reformen af de gymnasiale uddannelser. Den nye modelskole har følgende forudsætninger:

- ◆ Klassekvotienter på 28 ved skoleårets start
- ◆ Frafald på 10% første år, 9% andet år og 5% tredje år
- ◆ Arbejdstimesats på kr. 260
- ◆ Minutnorm 109 pr. 45 minutters undervisning (forberedelsesfaktor)
- ◆ Rettenorm 0,1

Forudsætningerne er de gennemsnitlige reale forhold på skolerne.

⁴ 11.900 kr. divideret med 3, da det kun gives på sidste år samt korrigeret for 20% frafald, da færdiggørelsestaxameteret også mangler i den tid, eleven er på skolen før frafaldet